

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Česká revue**

Vydavatel: **Edvard Beaufort**

Vydáváno v letech: **1897-1930, 1907-1908, 07.1908**

Číslo ročníků: **1, 10**

Číslo výtisků: **1, 10**

Datum vydání čísla: **07.1908**

Identifikátor ISSN: **1801-125X**

Stránky: **636, 637**

Při tom však nepřestává být náš autor jednou z nejcharakterističtějších hlav mezi mladými. Je spisovatelem celým svým temperamentem, svou svěží, původní sensibilitou, svým prudce útočným a plastickým stylem. Na rozdíl od tolika jiných mezi mladými vyhýbá se p. Horký chaotičnosti, nejasnosti, jakémukoli formalistickému mandarinství: jeho řeč má lehkost, ne francouzského, nýbrž spíše ruského rázu, je výrazná, pádná, barvitá a pružná. Stačí mu často necelá stránka, aby vyvolal živý obraz, načrtl skizzu k románu: v tom směru upozorňuji na některé z jeho »zápisků«, jež patří k nejlepšímu, co od Nerudových Různých lidí bylo u nás napsáno.

O. Theer.

Nový román Arthura Schnitzlera, »Der Weg ins Freie« (v Berlíně u S. Fischera, 1908), přičleňuje se velmi logicky k dosavadní autorově produkci; přináší sice nové zájmy, líčí široce a sytě dobové a místní pozadí, všímá si celé řady otázek, které zdály se dosud ležeti mimo vlastní Schnitzlerovu domenu, rakouské politiky, hnutí socialistického a zionistického — a přece je objemný román tak »schnitzlerovský«, že z něho lze vyčísti celé básníkovy snažení, učiniti z něho bilanci životního díla. V burleskní komedii už účtoval Schnitzler se svými postavami vědomě, teď znovu, bezděky, některé své motivy a osoby shromažďuje; »osvobození«, titulem slibované, sotva dostane se za úděl vůdčí postavě románu, sotva však autoru samotnému kyne nyní »Weg ins Freie«, alespoň aktovka o komtesse Mizi, jež vyšla současně s románem (posud ovšem ne knižně), nenasvědčuje, že by opouštěl dráhy, jimiž jsme ho dosud sledovali. Bez tragiky, bez pathosu, bez vypravování o »velkých osudech« dociluje románovou svou skladbou sklíčovajícího dojmu, a při vši lehkosti vypravování, při vši klidné objektivnosti, již zachovává i na nejsmutnějších místech, je to kniha podzimmě elegická; sotva která stránka dovede rozrušiti dojmem hluboké osudovosti, ale sotva která stránka, jež by neubírala životní

víry a radosti. Není ústředního zájmu; neabsorbuje ho osud nadaného vídeň. aristokrata, jemného, milého a přec jen bezvýznamného, ani život milované jím a opouštěné dívky měšťanské, chytré, půvabné a přec jen bezvýznamné, neabsorbují ho ani vysoce intelligentní a nervosně rozdráždění židé, v jejich společnosti mladý hrabě bez udání důvodu skoro neustále se pohybuje. Je ovšem všechno viděno s úmyslem soustřediti pozornost na vývoj hraběte Jiřího od světáka ke kapelníkovi, v celém románu pouze ve třech stručných situacích nevystupuje osobně: ale všechno spolu tak volně souvisí a je pozorováno (přes duchaplné a s podivuhodnou, až fonetickou věrností reprodukované dialogy) nedramaticky, bez vyzdvihování, bez typisování jedinečného osudu, beze vší jednostrannosti a koncentrace; vedle Jiřího a Anny bylo by místo pro geniálnější a nešťastnější lidi, autor s dostatek naznačuje, jak málo je pojímá za hrdiny nejenom života, ale i za hrdiny uměleckého díla. Již také náhodným spojením dvou prostředí, šlechtického se židovským, rozpolcuje se interes, vzmáhá se pocit, že tak málo, jako ty světy mají společného, tak málo vůbec jednomu člověku bývá do druhého — a tak dociluje Schnitzler, stejně jako Bahr svými posledními komedii, výsledné nálady, pro niž je dosti vznešených označení; méně vznešené, lokálnímu koloritu však přiměřenější, zní: *wurschtigkeit*.

»Glücklos und ohne Begreifen«: charakteristika, již končí se šestá kapitola, příznačně vystihuje tón, na něž dílo jest naladěno. Z dramatu »Osamělá cesta«, na něž upomíná více nežli titul románu, přesunula se sem smutná nálada a vědomí o izolovanosti i nejspolečenštějších lidí, ba skoro doslova opakují se motivy (na př.: »bylo mu, jakoby byl hochem a ležel u matčinych nohou, a jakoby tento okamžik byl už vzpomínkou dálnou a bolestnou, zatím co jej prožíval«). Erotika pak někdy upomíná na »Anatola«, jehož vůdčí motivy, názory vídeňských mládenců, starosti v Práteru, bolesti před rozuzlením nepřijemné liaison, zno-

vu se probírají. Také formou nepřináší Schnitzlerův román podstatně nového znaku k charakteristice autorově. Je to, odečteme-li tři nepatrné scény, jež samou dikcí vypadají z rámce, směs klidné předmětnosti a neživějšího osobního zájmu, subjektivní líčení, smí-li tak říci, ve službách objektivnosti. Schnitzlerovy novelly všechny jsou vlastně — monology; přiznaným, zamýšleným samomluvcem byla reprodukce podivné čmáraniny, v níž změnilo se nepředvídanou událostí myšlení lajtnanta Gustla, monologem přeloženým v epickou řeč bylo však také obšírné vypsání, jak umírá souchotinář, i důkladná povídka o pozdní lásce paní Garlanové. S menší konsekvencí, ovšem též s menší únavností užívá Schnitzler též v posledním románu formy podobné, promítaje všechny výjevy v mysl jediného člověka, dává jim procházeti společným ideovým médium; nemluví tolik o tom, co ten či onen o Jiřím si myslí, ale o tom, co Jiří se domnívá, že si o něm někdo myslí; protože Jiřího zájmy jsou extensivnější, nežli třeba zájmy Schnitzlerovy paní Garlanové, protože se stýká s mnoha osobami, protože nežije ani pouze pro lásku ani pro jedinou lásku, pestří se a komplikuje se románové líčení, jež není než vypsáním volných myšlenkových asociací. V momentech vysokého napjetí nastupuje paralelní děj, od něhož se hlavní fabule tím ostřeji odráží — i tímto prostředkem navazuje Schnitzler na novellu »Frau Berta Garlan«, jejíž důsledná »monopsychologická« stavba k závěru přece popřává volného místa k líčení tragické události, odehrávající se vedle ústředního děje. Zvláště příznačné jest v novém románu na př. vypsání Jiřího nálady při narození jeho dítěte (nedostížným vzorem scény byla, tuším, Karenina), strasti mladé matky líčí se ne tak samy o sobě, jako ve svém významu pro Jiřího utrpení duševní. Konverzace na výletech, v salonech, v koncertních a divadelních hledištích rovněž se vedou vždycky v přítomnosti hraběte, třeba se jich neúčastní měrou nejvíce vynikající; v jeho okolí odehrávají se bolestné přerody a krise moderních židů, on sám k nim nemá přímého vztahu, stává se však důvěrníkem

několika zajímavých literátů, trpících, jako mnozí z jich semitských soukmenovců, jakýmsi stihomamem. Proč právě tyto zájmy leží Jiřimu na srdci, neví on sám a neví snad ani autor. Konec konců však je náhodné všechno, co se v tomto románu prožívá.

Jsou-li bezúčelné hledání, utrpení bez odvahy k zločinu, úmorné sebeobžaloby, věčná reflexe a neustálá analýsa z význačných rysů moderního židovstva západoevropského, vystupují všechny tyto znaky ve Schnitzlerově románu ještě zmnoženy a stupňovány, jsouc podepřeny celkovým autorovým pojetím, jemuž schází víra v absolutní hodnoty. Bezútešné přemýšlení, v jehož okruh začarována jest velká část rakouských židů, má už předem cosi příbuzného s nejasnou a změkčující atmosférou Schnitzlerova světa, v níž ztrácejí se pevné kontury; oni nemohou za se, že se jim jako fixní myšlenka vrací neustále záhada jich původu, významu, života mezi lidmi, kteří v nich větrí cizince; jich touha po assimilaci a neustálé porovnávání se světem okolním, náklonnost k západnictví a někdy až komické zdůrazňování, že cítí s národem, v jehož středu jim je žítí, potvrzují, neméně než vystěhovalecké plány druhé strany židovské, to, proti čemu zuby nehty se brání: že sami se pocíťují za element cizorodý. Vyvracejí svůj instinkt a vykořenit ho přece nedovedou, svěřují se lidem, jimž jejich záležitosti jsou lhostejny (u Schnitzlera hrabě Jiří vyhlédnut za obět jich intimností) a řeší »otázku židovskou« spíce a bdíce, debatami a argumenty ad hominem, souborji a láskou. Pro schnitzlerovské sentimentální bonvivanty a také pro jeho zakleté židovstvo zůstává frásí, že každý musí nalézt »svou vlastní cestu k volnosti« — heslo »der Weg ins Freie« mění se v předpověď ironickou.

O Fischer.

Björnstjerne Björnson: **Setník Mansana**. Přel. Milada Krausova. Českého Čtenáře sv. 2. Cena 40 hal. Björnsonova povídka je zajímavě tendenční. Je nejen pouta-